

Handläggare

Håkan Olsson och Gina Shaya
Telefon: 08-508 10 085

Till

Östermalms stadsdelsnämnd
2019-03-07

Redovisning av tillsyn avseende försäljning av tobak, folköl, elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare 2018 samt tillsynsplan 2019

Förvaltningens förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tillsynsplan för 2019
2. Stadsdelsnämnden godkänner redovisning av genomförd tillsyn gällande försäljning av tobak, folköl, elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare för 2018.

Christina Klang
stadsdelsdirektör

Jan Rönnerberg
avdelningschef

Sammanfattning

Den som säljer folköl, tobak eller elektroniska cigaretter är skyldig enligt lag att anmäla försäljningen till den kommun där försäljningen ska ske. Inom Stockholm stad är det socialförvaltningen som handlägger anmälan och stadsdelsnämnderna som utför tillsynen över försäljningen till konsument. Enligt Stockholms stads riktlinjer ska varje försäljningsställe få ett tillsynsbesök per år. Stadsdelsförvaltningen har genomfört 77 tillsynsbesök samt utfört 44 kontrollköp inom Östermalms stadsdelsområde. Prioriteten år 2018 har varit att samordna enhetens tillsynsorganisation, öka kvaliteten och rättssäkerheten i tillsynsarbetet genom utbildning och kompetensutveckling. En stor del av utvecklingen av tillsynsarbetet har skett genom att bygga upp struktur och mallar för åtgärdsärenden.

Den 1 juli 2019 träder en ny tobakslag i kraft som medför stora förändringar. Den största förändringen är att tillståndsplikt kommer att gälla för handel med tobaksvaror.

Bakgrund

Den som säljer folköl, tobak, elektroniska cigaretter eller påfyllnadsbehållare är skyldig enligt lag att anmäla försäljningen till den kommun där försäljningen ska ske. Till anmälan ska ett egenkontrollprogram bifogas. Inom Stockholm stad är det socialförvaltningen som handlägger anmälan och stadsdelsnämnderna som utför tillsynen över försäljningen till konsument. Sedan den 1 mars 2017 ansvarar preventionsenheten på Östermalms stadsdelsförvaltning över tillsynsuppdraget för Kungsholmens och Norrmalms stadsdelsnämnder. Det är två heltidsanställda tillsynshandläggare som ansvarar för tillsynen över totalt 351 försäljningsställen av folköl, tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare. Antalet försäljningsställen inom Östermalms stadsdelsområde uppgår till 104.

Ärendet

Enligt Stockholms stads riktlinjer ska stadsdelsförvaltningarna upprätta en tillsynsplan samt årligen göra minst ett tillsynsbesök hos handlare som säljer tobak och/eller folköl. Sedan lagen om elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare trädde i kraft 1 juli 2017 omfattar tillsynen även elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare. Tillsynsbesöken ska dokumenteras på ett tillsynsprotokoll samt föras in i ärendehanteringssystemet, benämnt OL2.

Förvaltningen utför den praktiska tillsynen två och två. Kontroll av lager och utrymmen vid och under disk utförs. Vid tillsynen legitimerar sig tillsynshandläggarna och ber handlaren att uppvisa registreringsbevis för verksamheten. Handläggarna använder sig av ett tillsynsprotokoll som används inom staden och uppdaterar tobak och/eller folkölsparmen om det behövs.

Ena tjänstemannen går igenom tillsynsprotokollet med handlaren och den andre tjänstemannen kontrollerar att alkohol och tobaksvaror samt elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare i butik och på lager är märkta enligt gällande lagstiftning, att ingen otillbörlig reklam förekommer samt att åldersdekal finns uppsatt vid kassan. Upptäcker förvaltningen att en handlare bryter mot gällande lagstiftning eller bestämmelser och det är av en allvarlig karaktär,

anmäls detta till Polismyndigheten. Förvaltningen påbörjar ett tillsynsärende och redovisar detta till nämnden.

Vid en mindre allvarlig förseelse ska tillsynshandläggaren sträva efter att försäljningsstället genomför en frivillig rättelse. Om det anses nödvändigt gör tillsynshandläggarna ett återbesök på försäljningsstället för att kontrollera att rättelsen är utförd. Tillsynsbesöket avslutas med att tillsynshandläggaren och handlaren undertecknar tillsynsprotokollet. Tillsynsbesöket dokumenteras sedan i ärendehanteringssystemet, benämnt OL2.

Tillsynshandläggarna är aktiva i att sprida den information som finns när det gäller försäljning av tobak, folköl, elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare. Detta görs exempelvis genom att erbjuda sig att delta vid personalmöten samt att vid tillsynsbesök informera handlaren och butikspersonal om det har tillkommit någon förändring gällande lagstiftning eller annat som berör försäljningen av tobak, folköl, elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare. Tjänstemännen finns även tillgängliga för frågor från handlare via telefon eller mail.

Fakta och resultat

Tillsyn

Prioriteten 2018 har varit att samordna enhetens tillsynsorganisation samt öka kvaliteten och rättssäkerheten av tillsynsarbetet genom utbildning och kompetensutveckling.

Under året har en översyn av preventionsenhetens tillsynsorganisation genomförts. Delegationsordningarna för Kungsholmens, Norrmalms och Östermalms stadsdelsnämnder har harmoniserats samt effektiviserats. För att utveckla kvaliteten på tillsynsarbetet har gemensamma mallar och rutiner för ärendehantering samt för omhändertagande av tobaksvaror tagits fram.

Inom Östermalms stadsdelsområde 2018 fanns totalt 104 försäljningsställen registrerade i ärendehanteringssystemet OL2. Varav 92 sålde tobak, 53 folköl och 28 elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare. Uppgifterna avser handlare som anmält till socialförvaltningen att de säljer folköl och/eller tobak. Dock finns det försäljningsställen som inte har anmält att de säljer folköl, tobak och/eller elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare.

Enligt samverkansöverenskommelsen har gemensamma tillsynsbesök tillsammans med Polismyndigheten utförts. Totalt har 77 tillsynsbesök genomförts i Östermalms stadsdelsområde under 2018.

Kontrollköp

Från och med 1 juni 2015 får stadsdelsförvaltningarna genomföra kontrollköp, det vill säga anlita ungdomar som fyllt 18 år med ungdomligt utseende för att köpa cigaretter eller folköl. Syftet är att kontrollera om butikerna begär legitimation. Totalt har 44 kontrollköp genomförts under året, varav 7 butiker sålde utan att kontrollera legitimation.

Enheten har sommaren besökt festivaler på Stadion och på Östermalms IP för tillsyn och för att säkerställa att arrangörerna inte säljer tobak till ungdomar under 18 år.

Felmärkt tobak 2018

Sedan de nya riktlinjerna beträffande märkningen av tobaksvaror började gälla den 20 maj 2017 samt efter att det meddelats vägledande domar gällande råttobak/råttobaksspill har mängden felmärkta tobaksvaror ute i handeln ökat. Huvuddelen av de felmärkta tobaksvarorna har varit märkta enligt tidigare gällande föreskrifter eller varit försedda med en hälsovarning för rökfria tobaksprodukter (råttobaks/råttobaksspill). En mindre mängd av de påträffade felmärkta tobaksvarorna har varit försedda med utländsk varningstext.

Vanligtvis påträffades de felmärkta tobaksvarorna på lagret men även vid kassan har de förekommit. Förvaltningens tillsynshandläggare informerade handlarna om felaktigheterna och om hur butikerna kunde göra de rättelser som var nödvändiga. Återbesök gjordes för att kontrollera att rättelserna var gjorda. I de fall där en självrättelse inte bedömdes vara en lämplig åtgärd eller om den var otillräcklig öppnade enhetens tillsynshandläggare ett tillsynsärende. I vissa fall tillkallades även polisen för att upprätta en polisanmälan.

Sanktioner

Enligt alkohollagen kan den som säljer folköl bli föremål för administrativa ingripanden om bestämmelser i alkohollagen inte följs. För folköl kan ett försäljningsförbud meddelas om sex eller

tolv månader. Anses ett förbud vara en allt för ingripande åtgärd kan i stället en varning meddelas.

Enligt tobakslagen kan kommunen förelägga tobakshandlaren att vidta åtgärder och föreläggandet kan förenas med vite. Därutöver kan kommunen meddela ett förbud av försäljning av en viss tobaksvara som inte är märkt enligt gällande lagstiftning. Vid allvarliga eller upprepade överträdelser av bestämmelserna i tobakslagen får kommunen förbjuda en näringsidkare som tillhandahåller tobaksvaror för försäljning till konsumenter att fortsätta försäljningen. Ett förbud får meddelas för en tid av högst sex månader. Om förbud får anses vara en alltför ingripande åtgärd, meddela varning. Beslut fattas i enlighet med delegationsordningarna för respektive stadsdelsnämnd.

Under 2018 har 8 tillsynsärenden öppnats inom Östermalms stadsdelsområde.

Ny lag om tobak och liknande produkter

Den 12 december 2018 tog Riksdagen beslut om en ny lag som träder i kraft 1 juli 2019. Förändringarna omfattar tillståndsplikt för handel med tobaksvaror och innebär att de bolag som önskar sälja tobaksvaror måste ansöka om tillstånd för det. Detta medför en stor förändring, till skillnad från dagsläget då ”endast” en ansökan till kommunen krävs. De handlare som säljer tobak idag måste ansöka om tillstånd enligt den nya lagen. I utredningen för tillstånd ingår bland annat lämplighetsprövning och remittering till Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Polismyndigheten och Tullverket.

Andra förändringar i nya tobakslagen är att det tillkommer flera rökfria miljöer och där ingår även produkter som elektroniska cigaretter, örtprodukter och andra produkter som till användningssättet motsvarar rökning men som inte innehåller tobak. Rökförbudet införs bland annat på uteserveringar till restauranger och caféer samt inom kollektivtrafiken, på idrottsplatser och lekplatser.

Lagen om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare integreras i den nya tobakslagen. Bland övriga förändringar märks bland annat bestämmelser om minsta antal prillor i snusförpackningar.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av socialtjänstavdelningen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Inom Östermalms stadsdelsområde har under 2018 tillsyn gjorts hos 77 av 104 försäljningsställen, vilket innebär att tillsyn av försäljning av tobak, folköl, elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare inte fullt ut uppnåddes enligt plan för 2018. Fokus under året har varit samordna arbetet för de tre stadsdelsnämnderna och öka kvaliteten i tillsynsarbetet. Förvaltningen bedömer att samtliga ställen kommer att hinna besökas under 2019. Förvaltningen förslår nämnden att godkänna förvaltningens redovisning av genomförd tillsyn av försäljning av folköl, tobak, elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare 2018 samt bifogad tillsynsplan för 2019.

Bilaga

Tillsynsplan för 2019 gällande tillsyn av försäljning folköl, tobak, elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare.